

**NƯỚC ĐỨC GIỮA HAI CUỘC CHIẾN TRANH THẾ GIỚI
(1918 – 1939)**

I – MỤC TIÊU BÀI HỌC

Học xong bài này, HS :

1. Về kiến thức

Cần nắm được :

– Những vấn đề chủ yếu về tình hình kinh tế, chính trị, xã hội Đức trong 10 năm đầu sau Chiến tranh thế giới thứ nhất, đặc biệt là cao trào cách mạng (1918 – 1923) ở Đức.

– Tác động của cuộc khủng hoảng kinh tế (1929 – 1933) đối với nước Đức, quá trình chủ nghĩa phát xít lên cầm quyền và chuẩn bị phát động chiến tranh thế giới.

2. Về kĩ năng

– Rèn luyện khả năng khai thác, sử dụng tranh, ảnh, tư liệu để hiểu những vấn đề lịch sử.

– Rèn luyện khả năng tư duy độc lập, so sánh các sự kiện lịch sử khác nhau để tìm ra bản chất của chúng.

3. Về thái độ

– Hiểu rõ bản chất phản động, tàn bạo của chủ nghĩa phát xít nói chung và chủ nghĩa phát xít Đức nói riêng.

– Nâng cao tinh thần chống chiến tranh, bảo vệ hoà bình, cảnh giác và góp phần ngăn chặn biểu hiện của chủ nghĩa phát xít mới.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LƯU Ý

– Trước Chiến tranh thế giới thứ nhất, CNTB Đức đã phát triển đến một trình độ cao nhưng nước Đức vẫn chưa hoàn thành những nhiệm vụ của cuộc cách mạng dân chủ tư sản. Giai cấp thống trị Đức là kẻ châm ngòi cuộc chiến tranh thế giới và là kẻ thất bại thảm hại, phải đầu hàng vô điều kiện và phải chấp nhận Hoà ước Vécxai. Mâu thuẫn xã hội gay gắt đã dẫn tới sự bùng nổ cuộc Cách mạng dân chủ tư sản tháng 11 – 1918, mở đầu cho cao trào cách mạng (1918 – 1923) ở Đức.

– Cuộc Cách mạng dân chủ tư sản tháng 11 – 1918 ở Đức không chuyển thành cách mạng XHCN như ở Nga do những tiền đề cần thiết cho một cuộc cách mạng vô sản chưa chín muồi. Giai cấp công nhân Đức lúc đó chưa có một đội tiên phong cách mạng có đủ năng lực và kinh nghiệm cần thiết để đưa phong trào cách mạng đi lên. Trong lúc đó, giai cấp tư sản Đức, với thế lực kinh tế và chính trị áp đảo, đã đẩy lùi phong trào cách mạng bằng chính sách khủng bố, đàn áp và biện pháp mua chuộc, chia rẽ phong trào công nhân.

– Trong những năm 1924 – 1929, nước Đức bước vào thời kì ổn định nhất của mình giữa hai cuộc chiến tranh thế giới. Sự tăng trưởng mạnh mẽ về kinh tế cùng với sự ổn định của nền Cộng hoà Vaima đã giúp cho vị trí quốc tế của nước Đức dần dần được phục hồi. Tuy nhiên, sự phục hồi của nước Đức lệ thuộc phần lớn vào các cường quốc tư bản, trước hết là Anh và Mĩ. Chính vì thế, cuộc khủng hoảng kinh tế (1929 – 1933) bùng nổ, trước hết ở Mĩ, đã nhanh chóng kéo theo sự suy sụp của nước Đức.

– Về sự kiện chủ nghĩa phát xít thắng thế ở Đức, có thể lí giải từ những điều kiện lịch sử cụ thể và tương quan lực lượng giữa các giai cấp xã hội ở Đức (nước Đức vốn là quê hương của chủ nghĩa quân phiệt Phổ, là nước bại trận, bị thiệt hại nghiêm trọng nhất trong chiến tranh và buộc phải kí Hoà ước Vécxai với những điều kiện hết sức nặng nề ; thêm vào đó, cuộc khủng hoảng kinh tế (1929 – 1933) đã tàn phá nghiêm trọng nền kinh tế vừa được vực dậy, giai cấp tư sản cầm quyền dung túng cho chủ nghĩa phát xít ; sự từ chối hợp tác với Đảng Cộng sản của các thủ lĩnh Đảng Xã hội dân chủ đã dọn đường cho lực lượng phát xít lên cầm quyền...). Tất cả những yếu tố đó cần được làm rõ để HS thấy được vì sao chủ nghĩa phát xít lên cầm quyền ở Đức và tác động của sự kiện này đối với lịch sử nhân loại trong thập niên 40 của thế kỉ XX.

III – THIẾT BỊ, TÀI LIỆU DẠY – HỌC

- Lược đồ châu Âu hoặc lược đồ nước Đức sau Chiến tranh thế giới thứ nhất.
- Tranh, ảnh tư liệu lịch sử minh họa (trong SGK).
- Một số bảng thống kê, biểu đồ (trong SGK).

IV – GỢI Ý TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC DẠY – HỌC

1. Giới thiệu bài mới

GV có thể nhắc lại bài cũ, nêu những nét khái quát về các nước TBCN giữa hai cuộc chiến tranh thế giới, sau đó đặt vấn đề : chúng ta sẽ tìm hiểu về nước Đức – một nước TBCN điển hình nhất ở châu Âu vào thời bấy giờ.

2. Dạy và học bài mới

Mục I – Nước Đức trong những năm 1918 – 1929

1. Nước Đức và cao trào cách mạng 1918 – 1923

– Trước hết, GV giúp HS hiểu được những nguyên nhân dẫn tới sự bùng nổ cuộc Cách mạng dân chủ tư sản tháng 11 – 1918 ở Đức (cũng như công cuộc thống nhất Đức trước đây chưa giải quyết triệt để những nhiệm vụ của cách mạng dân chủ tư sản, sự bại trận của nước Đức, tai họa chiến tranh làm mâu thuẫn xã hội ngày càng gay gắt...). GV hướng dẫn HS khai thác phần chữ nhỏ trong mục này để hiểu cách mạng Đức đã giải quyết được nhiệm vụ gì.

– Cần lưu ý phong trào cách mạng tiếp tục dâng cao trong những năm 1919 – 1923. GV giúp HS tìm hiểu trong SGK về tình hình khủng hoảng kinh tế, tài chính của nước Đức do việc thực hiện Hoà ước Vécxai. Bức ảnh trong mục này cũng được xem như một nguồn cung cấp thông tin để HS thấy được tình hình rối loạn về tài chính của nước Đức trong thời kì này. Câu hỏi ở cuối mục nhằm kích thích tư duy độc lập của HS, để các em lí giải vì sao phong trào cách mạng tiếp tục dâng cao ở Đức trong những năm tiếp theo.

– GV không nên trình bày tỉ mỉ diễn biến của phong trào mà chỉ cần nêu những sự kiện chính (như phần chữ nhỏ trong SGK) để HS thấy được phong trào lên cao, lan rộng nhưng đã không thể chuyển thành cách mạng XHCN như ở nước Nga.

2. Những năm ổn định tạm thời (1924 – 1929)

Trong mục này, GV cần làm rõ hai ý chính : *một là*, vì sao nước Đức có thể phục hồi và bước vào thời kì ổn định, phát triển sau chiến tranh ; *hai là*, sự ổn định của nước Đức được thể hiện như thế nào.

– Trước hết, GV giúp HS nhận thức được sự ủng hộ, tiếp sức của các nước tư bản, trước hết là Mĩ, thông qua các kế hoạch Đạoét (1924) và Yơng (1928). Đó là "những trận mưa vàng" đối với nước Đức trong tình trạng kiệt quệ và hỗn loạn về tài chính. Thực chất của các kế hoạch này là sự dọn đường cho tư bản nước ngoài, nhất là tư bản Mĩ, đầu tư rộng rãi vào Đức. Đồng thời, một trong những mưu đồ quan trọng của Mĩ và các nước tư bản châu Âu là biến nước Đức thành lực lượng xung kích chống Liên Xô. Do vậy, sự phục hồi của nước Đức phần lớn lệ thuộc vào bên ngoài và thiếu cơ sở vững chắc.

– Sự ổn định của nước Đức được thể hiện trên lĩnh vực kinh tế và chính trị – xã hội. Về kinh tế, GV giúp HS khai thác phần chữ nhỏ trong mục này để thấy được sự phục hồi và phát triển của kinh tế Đức. Về chính trị, cần nêu rõ việc giai cấp tư sản củng cố nền Cộng hoà Vaima, đàn áp phong trào công nhân. Về đối ngoại, GV nhấn mạnh đến việc nước Đức dần dần phục hồi vị trí của mình trong quan hệ quốc tế.

Mục II – Nước Đức trong những năm 1929 – 1939

1. Khủng hoảng kinh tế và sự thiết lập chế độ phát xít của Đảng Quốc xã

Trong mục này, GV tập trung vào hai điểm chính : *một là*, khủng hoảng kinh tế 1929 – 1933 đã tác động đến nước Đức như thế nào ; *hai là*, vì sao chủ nghĩa phát xít lại thắng thế ở Đức ;

– Về tác động của khủng hoảng kinh tế đối với nước Đức, GV hướng dẫn HS khai thác SGK để thấy được mức độ thiệt hại mà nước Đức phải gánh chịu, đặc biệt là sản xuất công nghiệp (giảm 47%, so với mức trung bình là 38% của các nước tư bản nói chung). Đức là nước chiến bại, đã bị mất toàn bộ thuộc địa, lại không thể xây dựng một hàng rào thuế quan để bảo hộ thị trường trong nước (do lệ thuộc vào tư bản bên ngoài) ; chính vì vậy, thiệt hại của Đức là hết sức nghiêm trọng. GV giúp HS hiểu rõ những hậu quả về chính trị – xã hội của cuộc khủng hoảng đối với nước Đức thông qua bảng thống kê số người thất nghiệp..., mâu thuẫn xã hội gay gắt, phong trào đấu tranh của quần chúng lao động dâng cao...

– Cần giúp HS thấy được những nguyên nhân dẫn tới việc chủ nghĩa phát xít lên cầm quyền ở Đức : Giai cấp tư sản cầm quyền không đủ mạnh để duy trì chế độ cộng hoà tư sản, đưa nước Đức vượt qua cơn khủng hoảng, đã dung túng cho chủ nghĩa phát xít hành động ; các hoạt động tuyên truyền, kích động chủ nghĩa phục thù, chủ nghĩa phân biệt chủng tộc, chống cộng sản... của Đảng Quốc xã, đứng đầu là Hít-le ; Đảng Xã hội dân chủ từ chối hợp tác với những người cộng sản ; truyền thống quân phiệt của nước Đức, gánh nặng của Hoà ước Vécxai đối với Đức...

2. Nước Đức trong những năm 1933 – 1939

Trong mục này, GV cần làm rõ chính sách đối nội phản động, chính sách đối ngoại hiếu chiến của chính quyền Hít-le và mối đe dọa của nước Đức phát xít đối với hoà bình, an ninh của châu Âu và thế giới.

– Về chính sách đối nội, GV hướng dẫn HS khai thác các sự kiện chính trong SGK để thấy được về chính trị, mục tiêu của Hít-le là thiết lập nền chuyên chính độc tài, khủng bố công khai, lật đổ nền Cộng hoà Vaima. Về kinh tế, cần làm rõ quá trình quân sự hoá nền kinh tế để chuẩn bị chiến tranh, sự tăng cường khống chế toàn bộ nền kinh tế của chính quyền phát xít (đó là một hình thức hoàn toàn khác với Chính sách mới ở Mĩ, một thứ chủ nghĩa tư bản lũng đoạn nhà nước kiểu phát xít, nhằm chuẩn bị cho việc phát động chiến tranh xâm lược). GV cần giúp HS khai thác bảng thống kê ở mục này để thấy được sự vươn lên nhanh chóng của nước Đức phát xít về kinh tế, chuẩn bị cơ sở vật chất cho cuộc chiến tranh xâm lược sắp tới.

– Về đối ngoại, GV nêu rõ những hoạt động của chính quyền Hít-le trong thời gian này như nội dung SGK. Cần lưu ý làm rõ những nguy cơ to lớn của việc tăng cường lực lượng quân sự, chính sách đối ngoại hiếu chiến của chính quyền Hít-le đối với châu Âu và thế giới. Đức là nước giữ vai trò quan trọng ở châu Âu, có trình độ phát triển cao về kinh tế, kĩ thuật, lại nằm ở trung tâm châu Âu và chủ nghĩa quân phiệt Đức là thủ phạm châm ngòi cho cuộc chiến tranh thế giới đầu tiên trong lịch sử nhân loại. Hoà bình, an ninh của châu Âu và thế giới đã bị đe dọa nghiêm trọng.

3. Sơ kết bài học

Trong vòng 20 năm giữa hai cuộc chiến tranh thế giới (1918 – 1939), nước Đức đã trải qua những bước thăng trầm hết sức phức tạp. Sau khi thoát khỏi tình trạng kiệt quệ và hỗn loạn về tài chính sau chiến tranh, nước Đức lâm vào cuộc khủng hoảng kinh tế (1929 – 1933). Các thế lực phát xít lên cầm quyền ở Đức đã

thực hiện chính sách đối nội phản động và đối ngoại hiếu chiến, đe dọa hoà bình, an ninh của châu Âu và thế giới.

4. Gợi ý trả lời câu hỏi và bài tập cuối bài

Câu 1. Lập bảng hệ thống kiến thức theo 2 giai đoạn chính : 1918 – 1929 và 1929 – 1939.

Câu 2. Nêu những nguyên nhân dẫn tới việc chủ nghĩa phát xít lên nắm quyền và một vài sự kiện chính của quá trình này.

Câu 3. Tập trung vào chính sách đối nội, đối ngoại của chính quyền Hít-le.

V – TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nước Đức trong những năm 1924 – 1929

Kế hoạch Đaoét (Dawes) mang tên người soạn thảo ra nó, một chuyên gia ngân hàng ở Si-ca-gô (Mĩ). Tháng 4 – 1924, hội nghị các nước thắng trận ở Luân Đôn đã thông qua kế hoạch này. Kế hoạch Đaoét quy định tổng số bồi thường của Đức là 130 tỉ mác. Năm thứ nhất (kể từ tháng 8 – 1924), Đức phải trả 1 tỉ mác, năm thứ hai – 1,2 tỉ, năm thứ ba – 1,5 tỉ, năm thứ tư – 1,7 tỉ và từ tháng 8 – 1928 trở đi mỗi năm 2,5 tỉ mác. Bên cạnh đó, Mĩ, Anh, Pháp lại kí hiệp ước cho Đức vay 800 triệu mác làm vốn để khôi phục kinh tế, trong đó Mĩ bỏ ra 460 triệu mác.

Năm 1928, tiếp theo việc Đức không trả được nợ, một lần nữa kế hoạch Đaoét lại được điều chỉnh theo hướng giảm bớt gánh nặng cho Đức. Sự điều chỉnh này được gọi là kế hoạch Yơng (mang tên chủ một ngân hàng ở Mĩ – O.D.Young). Kế hoạch Yơng được các nước Mĩ, Anh, Pháp, I-ta-li-a, Bỉ và Đức thông qua năm 1929, theo đó tổng số tiền bồi thường chiến tranh của Đức là 113,9 tỉ mác, phải trả trong thời hạn kéo dài 60 năm.

(Theo : Nguyễn Anh Thái (Chủ biên), *Lịch sử thế giới hiện đại*, Sdd, tr. 81 – 82)

2. Về nước Đức thời kì phát xít Hít-le

Ngoài việc quân sự hoá về kinh tế, nước Đức còn phát xít hoá về xã hội và ý thức hệ. Kể từ ngày Đảng Quốc xã lên nắm quyền, đã bắt đầu chiến dịch bài xích người Do Thái. Từ năm 1933 đến năm 1935, chính quyền phát xít ban bố pháp lệnh cấm người Do Thái kinh doanh, làm việc trong các công sở, không cho kết hôn với người Đức. Bắt đầu từ năm 1938, chính quyền Đức dùng bạo lực cưỡng

bức người Do Thái di cư ra nước ngoài. Tháng 11 – 1938, một chiến dịch bài Do Thái đại quy mô bắt đầu. Các giáo đường Do Thái bị đập phá, toàn bộ các cửa hàng, cửa hiệu của người Do Thái bị đập vỡ. Những người Do Thái phải bỏ nhà cửa, đi lang thang, chui lủi hoặc bị sát hại một cách thê thảm...

(Theo : Từ Thiên Ân... (Chủ biên),
Lịch sử thế giới thời hiện đại, Sđd, tr. 654 – 655)